

بررسی مصوبات کمیسیون تلفیق بودجه سال ۱۳۹۷ کل کشور

(تبصره «۵» - جزء «۱» بند «و» - اعطای جوایز صادراتی)

مقدمه

تجارت خارجی در سال‌های اخیر تحت تأثیر برخی از مجموعه عوامل برونزا از جمله تحریم‌های بین‌المللی و مجموعه سیاست‌های داخلی اتخاذ شده اقتصادی قرار گرفته و همین عوامل موجب اتخاذ سیاست‌های مقطعی و عدم امکان اجرای برخی برنامه‌های بلندمدت به‌ویژه در توسعه صادرات غیرنفتی شده است. براساس آخرین گزارش عملکرد قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی^۱ لغو تعهد ارزی صادرکنندگان و آزادسازی خرید و فروش ارز حاصل از صادرات به نرخ آزاد توسط سیستم بانکی، کاهش محدودیت‌ها و ممنوعیت‌های صادرات، تسهیل در واردات موقت مواد اولیه برای فرآوری و صادرات، کاهش زمان استرداد مالیات بر ارزش‌افزوده کالاهای صادراتی، حذف مجوزهای غیرضرور تجاری، الکترونیکی نمودن فرآیندها، کاهش تعداد طبقات تعرفه‌ای و تشدید برخورد با واردات غیررسمی از جمله اقداماتی بوده که در راستای تسهیل تجاری در دستور کار دولت قرار گرفته است. با این حال اثربخشی این اقدامات در توسعه صادرات و مدیریت واردات به‌نحو ملموس قابل مشاهده نیست.

برخی از چالش‌های پیش‌روی مهم صادرات غیرنفتی

در دهه‌های گذشته، کشورهای مختلف با اتکا به تجارت خارجی رشدهای بالای اقتصادی را برای خود به ارمغان آورده‌اند. با شکل‌گیری نهادهای تجاری بین‌المللی، در سیاست‌های اقتصادی کشورها همگرایی ایجاد شده و به‌طور مشخص، نرخ تعرفه از زمان شکل‌گیری سازمان تجارت جهانی افت محسوسی پیدا کرده است. با این حال، اقتصاد ایران همچنان بر مدار حمایت‌های تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای گسترده از تولیدات داخلی است. بدون کاهش در هزینه‌های تعرفه‌ای و غیرتعرفه‌ای، امکان وارد شدن به قراردادهای تجاری دو یا چندجانبه و بهره‌برداری مناسب از این قراردادها در جهت تسهیل رشد اقتصادی دشوار می‌شود.^۲

علیرغم اقدامات انجام شده در سال‌های اخیر و گشایش‌های نسبی در تحریم‌های اقتصادی، صادرات غیرنفتی با احتساب میعانات گازی در ۹ ماهه سال ۱۳۹۶ نسبت به مدت مشابه سال قبل ۲/۴- درصد کاهش داشته و برابر با ۳۱,۶۴۰ میلیون دلار است. همچنین تراز تجاری ۹ ماهه سال ۱۳۹۶ حدود ۵,۹۳۰- میلیون دلار است که بعد از مثبت شدن تراز در سال ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ مجدداً در ماه‌های اخیر منفی شده است. واردات در ۹ ماهه سال جاری در مقایسه با مدت مشابه سال قبل ۱۸/۳ درصد رشد داشته است که در کنار کاهش صادرات غیرنفتی قابل تأمل است. البته منفی بودن تراز تجاری به تعریفی که مراکز آماری از صادرات غیرنفتی دارند، بستگی دارد و اگر میعانات گازی جز صادرات غیرنفتی حساب نشود این تراز منفی‌تر نیز می‌شود که نشان‌دهنده شکننده بودن تراز تجاری در کشور است و مقایسه روند صادرات غیرنفتی با روند واردات مناسب‌تر به نظر می‌رسد.

بیشترین کاهش در اقلام صادراتی کالاهای غیرنفتی به ترتیب مربوط به کالاهای پتروشیمی (۷/۷- درصد)،

کشاورزی (۵- درصد) و میعانات گازی (۳- درصد) است.

مخصوص سخن علمی

دوره دهم - سال دوم

شماره ثبت:

۳۴۸

شماره چاپ:

۸۰۰

تاریخ چاپ:

۱۳۹۶/۱۰/۲۸

معاونت پژوهش‌های

اقتصادی

دفتر: مطالعات

اقتصادی

مشخصات گزارش

شماره مسلسل:

۲۲۰۱۵۷۴۷

تاریخ انتشار:

۱۳۹۶/۱۱/۷

۱. سازمان برنامه و بودجه کشور، گزارش عملکرد قانون برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران در سال ۱۳۹۵، جلد اول: حوزه فرابخشی، ۱۳۹۶.

۲. مسعود نیلی و همکاران، اقتصاد ایران، چگونگی گذر از ابرچالش‌ها، خلاصه طرح جامع مطالعات اقتصاد ایران، جلد دوم، موسسه عالی آموزش، پژوهش و مدیریت برنامه‌ریزی، ۱۳۹۶.

پایین ماندن سطح قیمت نفت و فرآورده‌های آن، کاهش قیمت کالاهای عمده صادراتی ایران و افزایش قیمت کالاهای وارداتی از جمله مهمترین عوامل تأثیرگذار بر حوزه تجارت در سال ۱۳۹۵ بوده است. صادرات کالاهای غیرنفتی به دلیل عواملی از قبیل باقی ماندن برخی مشکلات نقل و انتقال بانکی، بالا بودن هزینه حمل‌ونقل جاده‌ای، ریلی و دریایی، عدم تحقق کامل بسته حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی سال‌های ۱۳۹۵ و ۱۳۹۶ و بالا بودن هزینه تأمین مالی صادرات، در ۹ ماهه ابتدای سال ۱۳۹۶ با روند کاهشی مواجه بوده است.

براساس گزارش سازمان برنامه و بودجه کشور^۱ از جمله مهمترین چالش‌های پیش‌روی حوزه صادرات غیرنفتی می‌توان به سهم پایین محصولات نهایی و با ارزش افزوده بالا در صادرات کشور و اتکای بخش عمده صادرات کشور به محصولات پایه و کمتر فرآوری شده، رقابت‌پذیری پایین کالاهای صادراتی در بازارهای خارجی ناشی از بالا بودن هزینه‌های تولید، پایین بودن بهره‌وری، هزینه‌های مبادله بنگاه‌ها، بالا بودن سطح عمومی قیمت‌ها و پایین بودن کیفیت کالاهای تولید داخل، نرخ دوگانه ارز، وجود بوروکراسی و تعدد مراکز تصمیم‌گیری در حوزه تجارت خارجی، عدم تنوع بازارهای صادراتی، اتکا به کشورهای محدود و به‌ویژه کشورهای همسایه، بی‌ثباتی روابط سیاسی با کشورهای منطقه و بالا بودن هزینه حمل‌ونقل ناشی از ضعف زیرساخت‌های ارتباطی حمل‌ونقل اشاره نمود.

به هر حال برخی از این چالش‌ها نیاز به اقدامات کوتاه‌مدت دارد و برخی دیگر از جمله تکمیل زیرساخت‌ها، ارتقای کیفیت تولید به واسطه کاهش انحصارها در اقتصاد، افزایش بهره‌وری، ایجاد ثبات در روابط سیاسی، اصلاح فضای کسب‌وکار از جمله اقدامات اساسی و بلندمدت محسوب می‌شود که تا حل نشوند نمی‌توان انتظار داشت جهش کیفی و کمی قابل توجهی در صادرات رخ دهد.

علیرغم اینکه دولت در مصوبه ستاد فرماندهی اقتصاد مقاومتی **بسته حمایت از توسعه صادرات غیرنفتی** که در جلسه مورخ ۱۳۹۶/۵/۹ به استناد مفاد مصوبه شماره ۵۸۰۰۱/ت/۵۲۴۴۲ مورخ ۱۳۹۶/۶/۲۱ هیئت وزیران را تصویب کرد، اما اعتبارات پیش‌بینی شده در این بسته تاکنون تخصیص نیافته و این موضوع یکی از اصلی‌ترین دلایل عدم اجرای برنامه‌های حمایتی برای توسعه صادرات به‌شمار می‌آید.

به نظر می‌رسد تصویب قانونی در خصوص حمایت از صادرات با هدف تقویت ضمانت اجرای احکام حمایت از صادرات و تخصیص اعتبارات مصوب بتواند بخشی از خلأهای موجود در این زمینه را پوشش دهد، البته توجه به این نکته ضروری است که اتکای صرف به برخی از حمایت‌های **کوتاه‌مدت** شامل اعطای معافیت کالاهای وارداتی مرتبط با اقلام صادراتی، صندوق‌های صادراتی، برگزاری نمایشگاه‌های داخلی و خارجی، مالیات و عوارض صادرات برخی از اقلام، پوشش بیمه تجاری و یارانه و جوایز صادراتی رافع تمامی مشکلات ساختاری تولید و صادرات نخواهد بود و لازم است تصویب و ابلاغ استراتژی توسعه صنعتی و کشاورزی و اجرای سیاست‌های تجاری مدون در دستور کار دولت قرار گیرد.

پیشنهاد

با توجه به مباحث مطرح شده **پیشنهاد** ذیل در خصوص حمایت از صادرات از طریق تأمین مالی جوایز صادراتی ارائه می‌شود:

در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی و حمایت از صادرات کالاهای غیرنفتی و خدمات با اولویت خدمات فنی و مهندسی دولت مکلف است تا سقف ۱۰,۰۰۰ میلیارد ریال از محل منابع بندهای تبصره «۱۸» این قانون جهت تأمین هزینه‌های مربوط به مشوق‌های صادراتی از قبیل اعطای جوایز صادراتی نقدی، کمک سود تسهیلات بانکی جهت حمایت از تولیدات صادرات‌گرا و سرمایه‌گذاری برای تأمین زیرساخت‌های صادراتی، کمک به حضور در نمایشگاه‌های بین‌المللی، کمک به برقراری خطوط منظم ریلی، دریایی و هوایی، کمک به تبلیغات بازاریابی، اطلاع‌رسانی، کمک به راه‌اندازی مراکز فروش و بازاریابی محصولات صادراتی در بازارهای هدف اولویت‌دار و تقویت خوشه‌ها و شرکت‌های بزرگ صادراتی پیش‌بینی و پرداخت نماید.

تبصره «۱» - دولت مکلف است تا سقف ۲,۰۰۰ میلیارد ریال، کلیه مطالبات قطعی صادرکنندگان که به موجب قوانین و مقررات جاری بر عهده دولت است را از طریق صدور اسناد تسویه خزانه موضوع جزء «۱» بند «و» تبصره «۵» این قانون با کلیه بدهی‌های قطعی مالیاتی، گمرکی و سایر بدهی‌های صادرکنندگان به دولت تهاتر نماید. جوایز صادراتی، اعتباری برای پرداخت بدهی سال آتی این اشخاص به دولت نیز محسوب می‌شوند (منابع جزء «۱» بند «و» تبصره «۵» در کمیسیون تلفیق به همین میزان افزایش یافته است).

تبصره «۲» - آیین‌نامه اجرایی این ماده، یک ماه پس از تصویب این قانون توسط وزارت صنعت، معدن و تجارت تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.